

REPUBLIKA E KOSOVËS
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Gjykata Kushtetuese / Ustavni sud / Constitutional Court
Address: Perandori Justinian, PN, Prishtinë
T: +381 (0)38 220 104; F: +381 (0)38 220 112; www.gjk-ks.org

Priština, datum: 23 marta 2010
Ref. Br. AGJ 08/10

Rešenje o nedopuštenosti

u

Predmetu br. KI 73/09,

Mimoza Kusari-Lila

protiv

Centralne izborne komisije

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVA

Ustavni sud, sastavljen od

Enver Hasani, predsednik
Snezhana Botusharova, sudinica
Robert Carolan, sudija
Ivan Čukalović, sudija
Iliriana Islami, sudija
Kadri Kryeziu, sudija
Gjylieta Mushkolaj, sudija
Almiro Rodrigues, sudija i
Altay Suroy, sudija

Nakon **Odluke** donete 26. februara 2010. godine, kojom je odbijen zahtev Mimoze Kusari-Lila za uvođenje privremenih mera, Sud jednoglasno donosi Rešenje o nedopuštenosti njenog Zahteva:

Podnosilac zahteva

1. Podnosilac zahteva je gđica Mimoza Kusari-Lila, koja je bila kandidat za predsednika opštine Đakovica na lokalnim izborima na Kosovu održanim 15. novembra 2009. god. na čelu političke partije, Alijansa novo Kosovo (ANK),

Tužena strana

2. Tužena strana je Centralna izborna komisija (CIK), kako je utvrđeno shodno članu 139. Ustava Kosova.

Predmetna stvar Zahteva

3. Podnosilac zahteva je 10. decembra 2009. god. podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosova u kojem traži:
  - a) Ocenu ustavnosti i zakonitosti odluke CIK-a da potvrdi rezultate sa lokalnih izbora, održanih 15. novembra 2009. godine, bez razmatranja rezultata svih podnetih žalbi i molbi.
  - b) Uvođenje privremenih mera poništavanjem izbornih rezultata u opštini Đakovice, na biračkim mestima na kojima je izborni proces povređen i nalaganjem novih izbora pod nadzorom CIK-a.

Činjenice

4. Nakon što su lokalni izbori održani na Kosovu 15. novembra 2009. godine, ANK, a ne gđica Mimoza Kusari-Lila, podnela je više žalbi Izornoj komisiji za žalbe i molbe (IKŽM) zbog navodnih neregularnosti primećenih tokom izbora. Međutim, nakon što je razmotrila stvar, IKŽM je odbila ove žalbe. ANK je podnela žalbu na dve odluke IKŽM Vrhovnom sudu Kosova. Vrhovni sud Kosova je odbio ove žalbe Odlukom od 4. decembra 2009. godine, A.nr 929/2009 i A.nr.931/2009.
5. Opet je ANK a ne gđica Mimoza Kusari-Lila, uputila jednu žalbu Vrhovnom sudu Kosova navodeći da je CIK potvrdio rezultate lokalnih izbora pre nego što su sve prethodne procedure propisno završene, što je kako navode dovelo do povrede člana 106.1. Zakona o opštim izborima u Republici Kosova, Zakon br. 03/L-073. Vrhovni sud Kosova je odbio i ovu žalbu 4. decembra 2009. godine, A.nr.930/2009.

Pravni osnov Zahteva

6. Član 113.7. Ustava Republike Kosova i član 27. Zakona o Ustavnom sudu, Zakon br. 03/L-121.

Kratak opis postupka pred Sudom

7. Podnosilac zahteva je 10. decembra 2009. godine podneo Zahtev Ustavnom sudu u svoje i lično ime.
8. Predsednik suda je odredio sudiju Ivana Čukalovića za sudiju izvestioca. Uspostavljena je Komisija za razmatranje koju su činili sudinica Snezhana Botusharova, predsedavajuća, Enver Hasani i Iliriana Islami.

9. Na osnovu preliminarne izveštaja sudije Ivana Čukalovića, Komisija za razmatranje je predložila, a sud u punom sastavu prihvatio, da se održi javno saslušanje u svrhu utvrđivanja činjenica u vezi sa predmetom, davanja mogućnosti stranama da budu saslušane i utvrđivanja da li postoje elementi koji bi opravdali uvođenje privremenih mera kako je zatražio Podnosilac zahteva.
10. Javno saslušanje je održano 9. februara 2010. god. na Pravnom fakultetu u Prištini. Podnosilac zahteva je došao lično a gđica Nesrine Lushta je došla u svojstvu predsednice Centralne izborne komisije.
11. Sud je većao u predmetu 26. februara 2010. god. i odlučio da odbije Zahtev podnosioca kao neprihvatljiv.

Opis saslušanja održanog 9. februara 2010. god.

12. Podnosilac zahteva je naveo da je IKŽM, nakon ukupno 15 žalbi koje je podnela njena partija, ANK, poništila rezultate na 15 biračkih mesta, uključujući 8 u opštini Đakovica. Podnosilac zahteva je istakao da Vrhovni sud, do 4. decembra 2009. godine, datuma kada je CIK konačno potvrdila rezultate, nije doneo odluke na žalbe koje je podnela njena partija.
13. Nesrine Lushta je u ime CIK naglasila da je CIK svo vreme delovala u skladu sa zakonom i nastojeći da obezbedi da su rešene sve žalbe na prebrojavanje glasova i rezultate procesa pre nego što su konačno potvrđeni rezultati izbora. Ona je izjavila da se CIK oslanjala posebno na član 106. Zakona o opštim izborima (koji se u odgovarajućoj meri primenjuje i za lokalne izbore) koji predviđa da je „CIK dužna da potvrdi rezultate izbora nakon zatvaranja svih biračkih mesta okončanja procedura prebrojavanja, kao i kada su IKŽM i Ustavni sud doneli odluke po svim nerešenim žalbama u vezi sa glasanjem i prebrojavanjem“.
14. Upitana tokom saslušanja da li je podnela i potpisala bilo kakvu molbu ili žalbu IKŽM ili Vrhovnom sudu, odgovorila je da je osoba koja je potpisala žalbu upućenu IKŽM postupala u njeno ime i da je bila koordinator službe/tima za izbore kandidata za predsednika opštine Đakovica.
15. Upitana je zašto ta osoba, koja je u njeno ime učestvovala u postupku pred IKŽM i Vrhovnim sudom, nije potpisala zahtev podnet Ustavnom sudu u njeno ime. Odgovorila je da je ta osoba, u njeno ime i uz njenu saglasnost, potpisala i podnela dokumenta IKŽM, kao šef izborne grupe u Đakovici. Što se tiče žalbe upućene Vrhovnom sudu, one su je zajedno pripremile i potpisale. Što se tiče zahteva upućenog Ustavnom sudu, izjavila je da je ona bila zadužena za ceo žalbeni proces, zbog čega je ona potpisala zahtev upućen Ustavnom sudu.
16. Na kraju, Podnosilac zahteva je priznao da je tačno da nije potpisao bilo kakvu molbu ili žalbu upućenu IKŽM ili Vrhovnom sudu. Međutim, ona je ponovo izjavila da je sve urađeno uz njenu saglasnost, pošto je lično

učestvovala u diskusijama i na sastancima uz svedoke i lica koja su donosila dokumenta i obezbeđivala informacije o nedoličnom ponašanju na dan izbora.

17. U odgovoru na pitanje koje zakonske odredbe Ustava konkretno potkrepljuju njene navode, izjavila je da se poziva na član 45 (Pravo na izbor i učešće) i član 54 (Sudska zaštita prava).
18. Osim toga, na pitanje kako je njeno ustavno pravo da bude izabrana prekršeno, odgovorila je da je prekršeno pravo izbora i učešća. Njeno pravo predviđeno članom 45. da bude izabrana je uskraćeno zbog načina na koji su donete odluke od strane IKŽM.
19. Zapisnik sa sastanka CIK održanog 4. decembra 2009. godine, koji je gđica Lushta dostavila prilikom saslušanja, ukazuju na to da je Komisija bila upoznata sa žalbama koje su bile u postupku. Zaista, CIK je odložila svoje odluke nekoliko sati čekajući na informacije iz Vrhovnog suda u vezi sa tim žalbama. Ranije, 1. decembra 2009. godine, CIK je poslala dopis Ustavnom sudu u kojem se raspituje da li je pred njim u toku neki postupak u vezi sa izborima i, u pismu poslatom istog datuma, Sud je odgovorio da ne postoji takav predmet. Lushta nije pomenula član 118.4. Zakona o opštim izborima koji predviđa podnošenje žalbe Vrhovnom sudu na odluke IKŽM u određenim okolnostima.

Izbori

20. Član 45. Ustava Kosova predviđa sledeće:

Član 45 [Pravo na izbor i učešće]

1. Svaki državljanin Republike Kosova koji je napunio osamnaest godina, čak i na dan izbora, ima pravo da bira i bude biran, osim ako je to pravo ograničeno odlukom suda.

2. Glasanje je lično, jednako, slobodno i tajno.

3. Državne institucije podržavaju mogućnosti za učešće svih lica u javne aktivnosti i pravo svakog da na demokratski način utiče na odluke javnih organa.

21. Shodno članu 22. Ustava Kosova, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda neposredno je primenljiva u Republici Kosova. Ona čini deo domaćih zakona. Član 3. Prvog protokola predviđa pravo na slobodne izbore. Predviđa da se slobodni izbori moraju održavati „... u razumnim intervalima putem tajnog glasanja, pod uslovima koji će obezbediti slobodno izražavanje mišljenja ljudi...“.
22. Član 123.2. Ustava republike Kosova predviđa sledeće: „Lokalna samouprava se sprovodi posredstvom organa koji su izabrani na opštim, jednakim, slobodnim i direktnim izborima, tajnim glasanjem.“. Skupština Kosova je obezbedila mehanizam za održavanje opštih i lokalnih izbora usvajanjem

Zakona o opštim izborima, Zakon br. 03/L-073, u Republici Kosova i Zakon o lokalnim izborima u Republici Kosova, Zakon br. 03/L-040.

23. Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) pravi razliku između prava glasanja na izborima i prava kandidovanja na izborima. Sud je istakao da je pravo na glasanje aktivno pravo a nečije pravo da bude izabran pasivno pravo. Podnosilac zahteva tvrdi da je njegovo pravo da bude izabran prekršeno. Međutim, postoji razlika između prava da neko bude izabran i prava da se kandiduje na izborima. Sudska praksa ECtHR-a pokazuje da kao veliki propust države prilikom osnivanja izbornih sistema dozvoljavaju različita tumačenja oko toga kako se izbori održavaju i kako se rezultati potvrđuju. U slučaju Ujedinjene komunističke partije Turske protiv Turske, Sud je izjavio da „... Države imaju mogućnost širokog tumačenja u ovoj sferi, ali je na Sudu da odluči u krajnjem slučaju da li su uslovi Protokola br. 1 ispoštovani; Sud mora biti zadovoljan da uslovi ne uskraćuju predmetna prava do te mere da je narušena njihova suština i da je uskraćena njihova delotvornost; da su nametnuti u nastojanju da se postigne legitiman cilj; i da sredstva koja su upotrebljena nisu nesrazmerna (vidi Sada i drugi (br. 2) protiv Turske, brojevi 25144/94 et al., § 31, ECHR 2002-IV).
24. ECtHR konzistentno naglašava važnost slobodnih izbora i demokratije u svojim presudama. U istoj presudi Sud je preneo svoj stav na sledeći način: „Demokratija ovim izgleda da je jedini politički model razmotren Konvencijom i, u skladu sa tim, jedini koji je sa njom u skladu.“. ECtHR u istoj presudi citira, uz odobrenje, Kodeks dobre prakse je usvojila Evropska komisija za demokratiju posredstvom Zakona (Venecijanska komisija) na svom 51. (Smernice) i 52. (Izveštaj) zasedanju od 5-6. jula i 18-19. oktobra 2002. godine (Mišljenje br. 190/2002, CDL-AD (2002) 23 rev.). Tu Komisija iz Venecije kaže:
- Pet načela koja su deo izbornog nasleđa Evrope su univerzalan, ravnopravan, slobodan, tajan i neposredan izbor. Osim toga, izbori se moraju održavati u redovnim intervalima.*
25. Komisija iz Venecije ističe da bi organizaciju izbora trebalo da nadgleda nepristrasno telo nadležno za primenu izbornog zakona i da bi trebalo da postoji delotvoran sistem za žalbe. U skladu sa zakonima na Kosovu, ove dve funkcije obavljaju CIK i IKŽM, u zavisnosti od toga da li je zakonom dozvoljeno podneti takve žalbe sudu. To su organi koji odlučuju o svim pitanjima u vezi sa održavanjem izbora, potvrdom rezultata i ko rešava molbe i dozvoljene žalbe u vezi sa izbornim procesom, kako je predviđeno zakonom i izbornim pravilima. To su stalni nezavisni organi.
26. Razlozi zašto CIK i IKŽM imaju takva ovlašćenja proizilaze iz tvrdnje da u izbornom procesu mora postojati izvesnost. Neophodnost da u izbornom procesu postoji izvesnost zahteva da se izbori ponište samo u slučaju grube povrede i veći teret dokazivanja pripada onome ko tvrdi da je došlo do takve povrede.

27. Uloga Ustavnog suda u izbornom procesu je predviđena Zakonom o opštim izborima u kojem je u članu 106.1. predviđeno da je CIK dužna da potvrdi izbore nakon što su IKŽM i Ustavni sud rešili žalbe. Ovaj sud nema drugu ulogu u tim izbornim procesima i ne može se vratiti na odluke CIK ili IKŽM ili ih preinačiti, u zavisnosti od važne odredbe koja predviđa da će Sud to uraditi ukoliko je došlo do povrede individualnih prava i sloboda zagarantovanih Ustavom.

Ocena prihvatljivosti Zahteva

28. Da bi bio u mogućnosti da reši Zahtev podnosioca, Sud prvo mora da ispita da li je Podnosilac zahteva zadovoljio uslove prihvatljivosti, određene Ustavom. Sa tim u vezi, Sud se poziva na član 113.7. Ustava, koji predviđa sledeće: „Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisana zakonom.“
29. Sud želi da naglasi da su razlozi iza pravila o iscrpljivanju svih pravnih sredstava da bi se predmetnim organima, uključujući sudove, dala mogućnost da spreče ili isprave navodno kršenje Ustava. Pravilo je zasnovano na pretpostavci da će pravni poredak Kosova obezbediti efikasni pravni lek u slučaju povrede ustavnih prava. To je važno sa aspekta subsidijarnog karaktera Ustava. (vidi, mutatis mutandis, ECHR, Selmouni protiv Francuske, br. 25803/94, odluka od 28. jula 1999.) Međutim, nije neophodno da se izričito poziva na ustavna prava u predmetnom postupku. Ukoliko je na predmetnu stvar implicitno ukazano, ili u značajnoj meri, uslov za iscrpljivanje pravnih sredstava je zadovoljen (vidi, mutatis mutandis, ECHR, Azinas protiv Kipra, br. 56679/00, odluka od 28. aprila 2004).
30. Ovaj sud je koristio isto obrazloženje kada je doneo Odluku 27. januara 2010. god. o neprihvatljivosti na osnovu toga da nisu iscrpljena sva pravna sredstva u predmetu AAB-RIINVEST Univerzitet d.o.o., Priština protiv Vlade Republike Kosova, Predmet br. KI.41109.
31. Imajući u vidu član 113.7. Ustava, Sud sada pažljivo razmatra korake koje je preduzela ANK, kao i Podnosilac zahteva u pogledu žalbi koje su podnete i posebno kome su podnete. Nakon što je Podnosilac zahteva javno saslušan i nakon što je ispitana žalbena dokumentacija pridodata dokazima, sledeće činjenice su postale jasne.
32. Kao što se vidi iz dokaza i na osnovu saslušanja, politička partija ANK je podnela žalbe IKŽM i Vrhovnom sudu, a ne Podnosilac zahteva. Prvo pominjanje imena Podnosioca zahteva u dokumentaciji pred ovim sudu bilo je u Zahtevu upućenom Ustavnom sudu, koji je primljen 10. decembra 2009. god. ANK nije podnela zahtev Ustavnom sudu.
33. Političke partije, kao udruženja građana, imaju posebno mesto u demokratskom procesu kao važan element zdravog građanskog društva (vidi mutatis mutandis Gorzelik protiv Poljske, 2004, ECtHR, Veliko veće, stav 93). Taj Sud kaže da sloboda izražavanja mišljenja po izboru zakonodavnog tela

nije pojmljiva bez učešća pluralističkih političkih partija koje predstavljaju različita mišljenja stanovništva određene države. Prenošenjem tih mišljenja političke partije daju nezamenjiv doprinos u političkoj debati, koja je u središtu koncepta demokratskog društva (vidi Ujedinjena komunistička partija Turske protiv Turske, 1998, ECtHR, Velika komora, stav 89).

34. Osnovna načela utvrđena Zakonom o opštim izborima takođe posebno mesto daju političkim partijama priznajući njihovo pravo na kampanju, kao i pravo na jednake mogućnosti za radio i televizijsko oglašavanje, javna sredstva i drugu podršku.
35. Podnosilac zahteva je celo relevantno vreme bio član političke partije koja uživa ta prava i koja je iskoristila žalbeni postupak koji joj je dostupan. Podnosilac zahteva je takođe imao mogućnost da lično podnese žalbe, ako je to želeo. Međutim, Podnosilac zahteva to nije uradio.
36. Član 119. Zakona o opštim izborima svakom licu koje ima zakonski interes za stvar koja je u nadležnosti IKŽM pravo da podnese žalbu IKŽM. U tom slučaju, činjenice pokazuju da Podnosilac zahteva nije podneo takvu žalbu. Stoga, Podnosilac zahteva nije iscrpeo sva pravna sredstva predviđena zakonom. Da bi Podnosilac zahteva mogao da ospori ustavnost odluka koje želi da Ustavni sud preispita, morao je da iscrpi sva pravna sredstva.

Zaključak

37. Nakon što je saslušao strane na javnom saslušanju održanom 9. februara 2010. god. i nakon što je razmotrio sve iznete činjenice i dokaze, i nakon većanja 19. februara 2010. godine, Sud

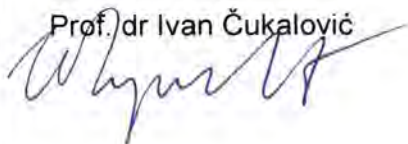
JEDNOGLASNO ODLUČUJE

- i. DA ODBIJE Zahtev kao nedopušten;
- ii. da se ova Odluka dostavi strankama i objavi u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4. Zakona o ustavnom sudu;
- iii. ova Odluka stupa na snagu odmah.

U Prištini, dana marta 2010. god.

Sudija izvestilac

Prof. dr Ivan Čukalović

Predsednik Ustavnog suda

Prof. dr Enver Hasani

